

Régi korok gyógymódjai (2. rész)

Dr. Berta Gyula

Apponyi Magánklinika, Kaposvár

„A tudomány mai állása – korunk aktuális tévedése” – oktatott bennünket Hámori Arthur belgyógyász professzor az első propedeutikai előadásán. Ez jusson eszükbe, amikor ezt az írást olvassák. Egy-két évtized múlva a manapság legkorszerűbb terápiás protokolljainkat és eszközeinket is megmosolyogják majd utódaink, amikor kuriózumként olvassák az akkori kultúrortvostani rovatokban. Az itt következő, ma már mosolyra és csodálkozásra készítő orvosi eljárások, elsősorban hatalmas nimbuszuk miatt még ma is fellelhetők nyomokban a népi gyógyászatban és az alternatív medicinában.

Bélmosás, purgálás

A Földön gyakorlatilag nem él olyan nép, amely ne ismerte és alkalmazta volna ezt az egyszerű gyógymódot. A beöntés ismeretére már az indiai Védák és egyiptomi vagy éppen perui ábrázolások is utalnak. Sok évszázadon át az érvágás mellett a leggyakoribb gyógyító (?) beavatkozás volt, mivel mindkettőt a szervezet belső megtisztításának igényével alkalmazták.

Az idősebb Plinius (Kr. u. 23–79) „Természetrajz” című gyűjteményében az állatok különle-

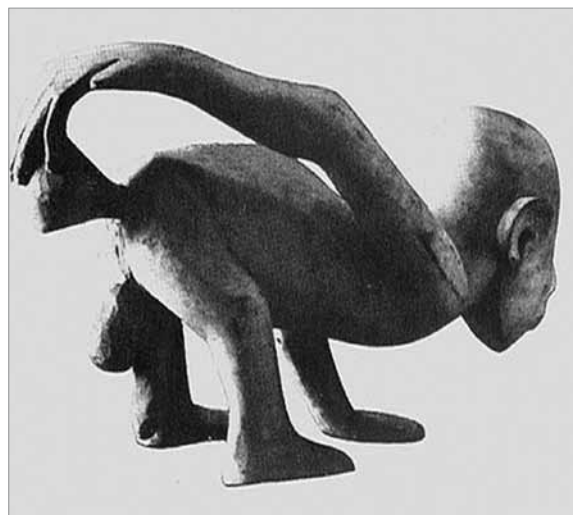
ges képességeiről szólva a következőket írja: „Egyiptomban (...) egy ibisznek nevezett madár, görbe csőrének segítségével azon a fertályán öblítgeti magát, amelyen át egészségünk érdekében táplálékunk maradékától szoktunk megszabadulni”. E hagyomány szerint tehát, a beöntést az ibiszmadártól – más források szerint pedig a gólyától – tanulta el az ember.

A végbélen történő beöntés műveletére és eszközére szinonimaként a magyar nyelvben a „klistély” szó honosodott meg.

A legősibb beöntési mód abból állott, hogy az orvos vagy a varázsló a szájába vett gyógyfolyadékot egy csövön át a beteg végbelébe fújta. Később higiénikusabb szerkezetek jöttek divatba: cső, tölcser (csontból, fémből, cserépedényekből), amelyekre már az ókortól disznó- vagy marhahólyagból készült pumpát szereltek. A 16. századtól kezdett kialakulni a toloszárás-dugattyús klasszikus fecskendő (injekciós fecskendőinknek az őse és mintája lett ez a műszer). A hatalmas, sokszor félméteres beöntő-fecskendő egészen a 19. század közepéig az orvosok fő jelképévé és attribútumává vált: ha (főleg humoros) képeken orvost kívántak ábrázolni, többnyire fecskendőt tartott a hóna

Alul balra:
beöntés ábrázolása
maja kerámián

Alul jobbra:
beöntés ábrázolása
afrikai faszobron

alatt vagy a kezében. Ez azért is különös, mert a beöntést a 18. század végéig bár csak orvos rendelhette el, szinte kizárólag csak a patikus, esetleg a borbélysebész vagy a szolga adhatta a betegnek. Fizikális gyógyító tevékenységeket ugyanis a 13-14. századtól – vagyis az orvosok egyetemi képzésének kezdetétől – diplomás orvosok nemigen voltak hajlandók végezni, sőt sok helyütt nem is végezhettek. Az alantas, vérontó vagy szennyes munkákat a kézművesnek számító sebészekre, gyógyszerészekre, bábákra, borbélyokra bízta.

A beöntések anyaga víz és tengervíz volt. Galénosz már mézes és olajos beöntéseket is ajánlott. Ám beöntésként adható bármilyen ol-

dat mellett gőz (pl. kamillagőz), gáz (pl. kloroform). Voltak egykomponensű és gyógyszeres beöntések, utóbbiak számtalan fajtában. A bejuttatott anyag minőségén, összetevőin kívül a mennyisége és a hőfoka is számított, és fontos volt, hogy milyen erővel pumpálták a folyadékot a végbélbe. A téma egyik klasszikusa arra is felhívta a figyelmet, hogy a klistély időtartamára is ügyelni kell. Nem véletlen, hogy a klistélyt csak szakember rendelhette, állíthatta össze. Az indikáció tulajdonképpen minden kóros állapot lehetett, de különösen ajánlott volt lázas állapotban, emésztési és székelési nehézség esetén. A javallatok kiterjedtek az idegrendszeri problémákra, görcsös állapotokra, szívpanaszokra, de agyvérzés, részleges bénulás, impotencia, gyulladás, vérfolyás is a gyakori alkalmazási területek közé tartozott.

Dohányfüst beöntés

A dohányzás kissé szokatlan módja a dohányfüst beöntés. Az ötlet egy felakasztott nő esetéből

Felül balra:
ibiszmadár
mint orvos

Felül jobbra:
beöntés
a 16. században

Alul balra:
beöntés ábrázolása
középkori kódexben

Alul jobbra:
béltisztítás és
mérgegtelenítés
ábrázolása
korabeli könyvben

Dohányfüst beöntés adódott, akinek „hulláját” átadták az orvosi egyetemnek. Az átvevő orvosok egyikének feltűnt, hogy az asszonynak felületes légzése van még, és az az ötlete támadt, hogy a nikotin élénkítő hatását ebben az esetben fel tudnák használni úgy, hogy a dohányfüstöt egy csövön keresztül a végbelébe pumpálják.

A páciens feléledt (nem feltétlenül a dohányfüsttől), az eseményt csodának minősítették, és a nő a királytól kegyelmet kapott. Az eset után a dohányfüst beöntés az orvosok érdeklődésének középpontjába került. Neves orvosok írtak publikációt arról, hogy e módszert sikeresen lehet alkalmazni tetszhalottak vagy vízbefúltak megmentésére. A Royal Humane Society (afféle emberbaráti társaság) saját költségén dohányfüst pumpálására alkalmas eszközöket, mintegy életmentő állomásokat létesített a Temze mentén. A 18. század végére a módszert más betegségek ellen is bevetették, elsősorban sérvre ajánlották (!!!). 1811-ben Benjamin Brodie orvos állatokon végzett kísérletekkel bebizonyította, hogy a nikotin toxikus anyag, így semmi esetre sem ajánlatos újraélesztésre bevetni, ezért a továbbiakban – mint az egyik krónikás írta – a doktorok csak dohányzás céljából vették szájukba a pipát...

Kávé beöntés

A kávézás kicsit bonyolult módja a kávé beöntés. A kávéval történő beöntés a 20. század 40-es éveiben lett divatos egy rákos daganatok kezelésére kidolgozott terápiás eljárás, az ún. Gerson-diéta részeként. A procedúra során szigorú diétát kellett tartani, ezen belül igen nagy mennyiségű gyümölcslé fogyasztása volt elő-

írva, a betegek intravénásan kaptak borjúmáj kivonatot, és gyakran adtak maguknak kávé beöntést. A „tudományos” magyarázat szerint: „(...) az eljárás lényege, hogy a koffein és a palmitátok (a kávéban található kémiai összetevők) szinergikusan stimulálják és tisztítják a májat és a vért. Anélkül, hogy az emésztőrendszerbe jutna, a kávé az ereken keresztül beszívja a bélfal, és közvetlenül a májba kerül. A koffein hatására a máj és az epecsatornák kitágulnak, elengedik a toxikus epetartalmat. A beöntött folyadék belső izommozgást indít el, és ezzel együtt a „szemét” eltávozik a szervezetből. A kávé palmitátja stimulálja és megnöveli a májban a glutation-S-transzferáz (GST) enzim termelődését, amely eltávolítja a vérkeringésből a szabadgyököket és a rákos sejteket, és elősegíti a máj méregtelenítését. Ideális, ha a folyadékot 12-15 percig a beteg bent tudja tartani. Ennyi idő szükséges ahhoz, hogy a vérkeringés ötször járja körbe a májat (minden 3 percben). A bolti kávé ivásának nincs terápiás előnye, sőt csak hátránya.”

A kávé beöntés az alternatív gyógyászatban még napjainkban is használatos, sok betegség kezelésére, sőt megelőzésre is. Néhány betegnél függőség alakul ki, elsősorban a beöntés „szertartásával” kapcsolatban. Néhány éve az ABC News arról számolt be, hogy egy számítógépes távmunkát végző floridai pár valósággal rabjává vált a kávé beöntésnek, és naponta négyszer (sőt volt, hogy tízszer) is elvégezték a műveletet. Állították, hogy remekül érzik magukat, sőt olykor eufórikusak a beöntések után. Ugyan ebben az írásban tudósítanak egy diákról, aki alkoholos beöntésektől kapott alkoholmérgezést.

Lárvaterápia

Szintén ősi módszer, ismerték az ausztrál őslakosok törzsközösségeiben és a maja kultúrában egyaránt, majd később a reneszánsz időkben. A napóleoni háborúkban és az amerikai függetlenségi háborúban a hadisebészek nagy szövetségesei voltak a légylárvák. Ezek ugyanis igen hatékonyak lehetnek az elhalt szöveteket és baktériumfertőzéseket tartalmazó, nehezen vagy egyáltalán nem gyógyuló sebek kezelésében.

A terápia lényege, hogy légylárvákat tesznek a sebbe. A lárvák ott csak az elhalt szövetekkel

és az ebben lévő baktériumokkal táplálkoznak, miközben az élő szöveteket nem károsítják. A sebben növekednek, de nem képesek továbbfejlődni vagy szaporodni, mert ehhez előbb el kell hagyniuk a sebet. Az antibiotikumok felfedezése után az eljárás hirtelen feledésbe merült, de modern változata, a szigorúan szabályozott keretek között szaporított *Lucilia sericata* lárvákkal – egyes források szerint – újra terjed a sebkezelési gyakorlatban. Az Egyesült Államokban az eljárást egészségügyi eszközként engedélyezték, és használják is. A szakirodalomban ellenkező tapasztalatokat is közölnek: a lárvák hamarabb megtisztítják ugyan a sebet, mint a szokványos kezelés, de ez nem jelent gyorsabb sebgyógyulást is (kontrollcsoportos klinikai vizsgálat eredménye).

Ürülékterápia

A népi gyógyászat ősidők óta alkalmazza a székletet és a vizeletet. A hagyomány szerint az első tanult orvos, aki gyógyszerként emberi ürülékot javallott betegeinek, a Rómában tevékenykedő bithüniai Aszklepiadész (Kr. e. 1. sz.) volt. Az ötletet a ragadozó állatok viselkedése sugallta: ezek az állatok, ha elcsapják a gyomrukot, saját székletüket vagy más állatok ürülékét fogyasztják. A jelenség oka az lehet, hogy a félig megemésztett ürülék könnyen tovább emészthető, és még mindig sok tápanyag és hasznos enzim található benne.

A székletet – állati és emberi székletet egyaránt – a görög orvosok elsősorban bőrbajok, kelések ellen ajánlották. Az idősebb Plinius (Kr. u. 1. sz.) *Historia Naturalis*-ának 28. könyvében egy sor állati ürülékot ajánl orvosságként, többek közt a tevetrágyát hajhullás, a kecskebogót szemmel verés, a tyúk-guanót mérgezés, a szamár-vizeletet szeplők, a fekete koca húgyát pedig epilepszia ellen javallja.

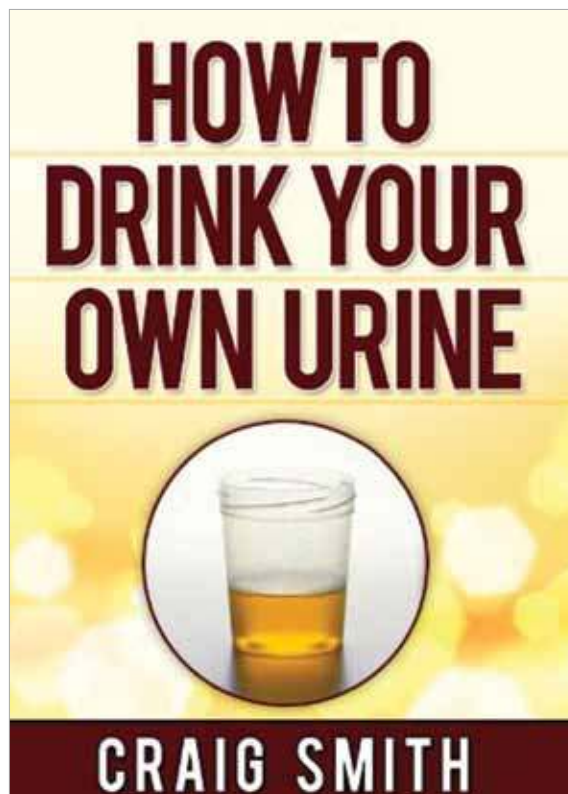
A vizelet – főleg az emberi vizelet – gyógyászati alkalmazása még a székleténél is elterjedtebb volt: széles körben alkalmazták szemölcs, hörghurut, trachoma, torokgyík és skorbut ellen egyaránt. A hagyományos kínai orvoslás sebkezelésre használta. A bőrre kent vizelet a kínaiak szerint a vérkeringést serkenti. A német néphit úgy tartja, hogy a férj vizelete (belsőleg alkalmazva) megkönnyíti az asszony vajúdsát. Ma-

Sebkezelés
léglárvákkal

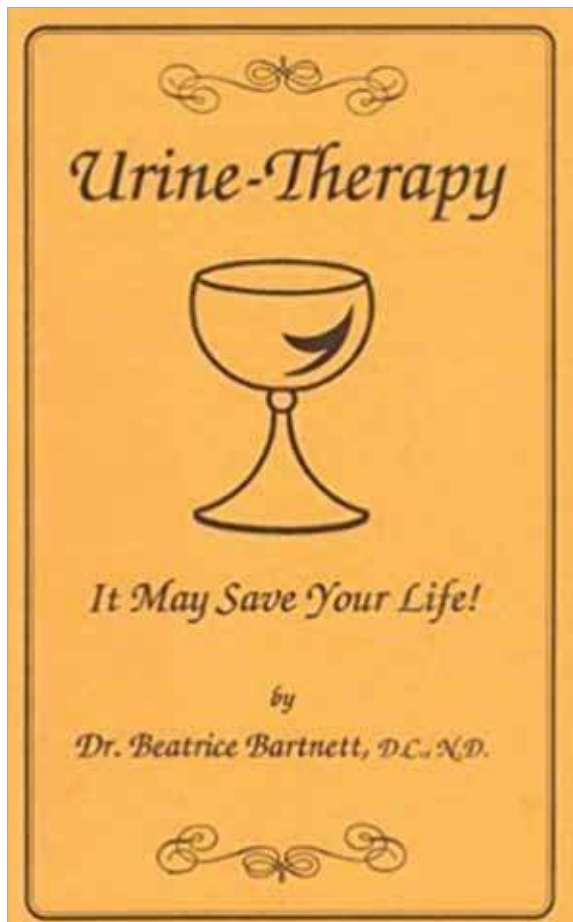
gyarországon nátha, maláriás láz ellen itatták a beteggel a saját vizeletét, fülfájás ellen a fülbe csepegtették, szemölcsöt távolítottak el vizeletes tapasszal. A hazai népi gyógyászatban elsősorban fekete állatok, különösen fekete kandúrok, fekete bikák és sárga kancák vizeletével gyógyítottak előszeretettel.

A székletnek és a vizeletnek az illatát is hasznosították gyógyászati céllal. A 14. században

A tájékoztató
kiadvány
a vizeletterápiáról

A vizeletterápiáról
szóló könyv
címlapja

pestises fertőzés megelőzésekként szagolgtak erős ammóniatartalmú tehéntrágyát, ugyan-ez a szer orrvérzés csillapítására is szolgálhatott.

Az emberi és állati ürülék a 18. század végéig a tudományos gyógyszerészetben is fel-felbukkan, a 19. századra azonban teljesen a népi gyógyászat területére szorul vissza. A tbc-s betegek között azonban még a 20. század második felében is találkoztam olyanokkal, akik saját vizeletük ivásával próbálták kúrálni magukat.

Vizeletterápia ma

Az ürülékterápia – sok áttételen keresztül – a széklet transzplantáció őseinek is tekinthető.

A vizeletgyógymódnak (ez a saját vizelet megivását jelenti) a 20. században is akadtak, sőt ma is akadnak hívei. Amerikában még 1980-ban is jelent meg a vizeletterápiáról szerzett kedvező tapasztalatokról könyv, természetgyógyászok tollából. Egy részletének fordítása: „A vizelet egy információs forrás a szervezetben fellelhető betegségeket illetően, más szóval a szervezetben végbemenő változásoknak egy igen pontos lenyomata. A testünkben lévő víz minden információt rögzít, ezért a vizelettel együtt a benne lévő információ is áthalad a torunkon, az ott lévő apró kis érzékelők elemzik azt, és ezek után aktiválódik immunrendszerünk a betegség legyőzése érdekében.”

Ismeretterjesztő egészségügyi lapokban és internetes oldalakon számos cikk foglalkozik a vizeletterápia előnyeivel. Egy napjainkban megjelent, magyar nyelvű propagáló összeállítás az alábbi előnyöket tulajdonítja a saját vizelet ivásának: 1. Baktérium- és vírusölő hatás. A vizeletterápia alatt ajánlott napi 0,5–1 dl vizelet elfogyasztása, méghozzá egy szuszra. 2. Gyógyír rák ellen. Saját vizeletünk tartós fogyasztása gátolhatja a rákos sejtek anyagcseréjét. A vizeletterápia kiegészítéseként masszázst és böjtöt is javasolnak a teljes felépülés érdekében. 3. Gyomor- és bélpanaszok esetén, májproblémákra, savtúltengés és epebántalmak javítására. A kór súlyosságától függően akár napi 4 adag elfogyasztása is tanácsos. 4. Sebfertőzésre, a kirepedezett bőr ápolására elég csupán napi pár cseppet dörzsölni az érintett felületre. 5. Ránctalanításra.

A keleti nők bőre a vizelettel történő tonizálástól selymes tapintású. (Egy balett táncosként indult, majd a színészetre átnyergelő, matróna korban levő magyar celeb számolt be a közelmúltban az egyik bulvárlapban arról, hogy a naponta alkalmazott vizeletének köszönheti selymes arc bőrét. A cikkhez mellékelte fénykép mindenesetre erősen megkérdőjelezi a terápia nagyszerűségét...). ■

Források

A Wikipedia aktuális szócikkei
A témába vágó internetes források
Magyar László András számos kiváló közleménye és könyve